

Visszapillantás

a 'Hírök' és Századunk' előző munkálataira.

Másfél év előtt fellépve a 'Hírök', kedvezően fogadtattak a tisztelt közönség által, mely csakhamar annak közhasznú rekvészéről meggyőződve, 's látván azt is, hogy e' hirlap a' külső politikára nézve oly gyorsan, kimerítőleg és részrehajlatlanul közli tudósításait, hogy e' tekintetben a' versenyt minden belöldi lapokkal kiállhatja, pártfogását teljes mértékben éreztető vele. A' mindig ébren lévő irigység 's pártoskodás kezdé ugyan szavát emelni, 's, noha halkan 's alattomosan, a' véleményt a' lap tendenciája ellen ingerelni, de némelly európai nevezetességű publicistai kérdések, millyenek a' hannoverai, kölni, spanyol ügy 'stb., sokkal alkotmányoszerűbb módon iteltettek meg ezen — 's csak ezen — lapokban, mintsem a' gyanúsításnak e' neheze távolról is birtel nyerhetett volna. De alig pendített meg a' Hírök némelly honi hírokat, vett vizsgálatba néhány hazai intézetet 's azok körüli munkálatokat, maris kitértve látta magát a' szerkesztőség hevesebb megtámadásoknak, melyek hamar illetlenségekre, személyes megsértésekre, elesavarásokra fajulván, mikép utasította legyen azokat vissza az alulírt, mint nyilván és köz figyelmet gerjesztőleg történt dolog, bővebb említést nem kíván.

Soha sem nyugvó alattomos ármánykodások' tökéletes levetésére, célhírányosnak vélte a' Hírök, politikai hitvallását nyilván 's félre nem magyarázhatólag letenni a' publicum előtt, mit a' lapjainak 44ik számában kibocsátott 'Programma által meg is tett. Csak egy vala hazánk' törvényszerű, felvilágosodott polgárai közt az ítélet ez őszinte nyilatkozás felől, mely minden rágalomnak legott véget vetett. De az, mit a' Hírök a' hazai színe előtt vallott, vajmi rosszul tetszett egy bizonyos pártnak, mely illy alkotmányoszerű elvek' elterjedésében végső elpusztulását látván, oly fegyverekhez nyúlt, melyek sokkal alábbvalók 's undorítóbbak, mintsem ismétlésökkel tisztelt olvasóinkat elkedvetlenítsük. A' rossz ügynek rossz fegyverekkel vitale azonban éppen ellenkezőjét eszközölve a' feltett czélunk, 's leginkább okozá a' „Századunk“ alapítását.

Nötteen növe részvét és pártolás közt haladván az ikerlap, szélesebb feneket kelle rakni az intézetnek, hogy az mindinkább egy általános hirlap' nevét megérdemelje és számos olvasói mindenről tudósíttassanak, mit egy művelt magyarnak tudnia illik. Így támadt különösen a' „Magyar hirlapok“ heti szemléjé, Csátó Pál szerkesztése alatt, hol szándékolt, sőt szinte elkerülhetlen feladat volt, a' honi literatura' mezéjén történő 's történet esetek' részrehajlatlan és pártatlan felvilágosítása, a' bitort reputációknak méltó valódiságokra visszahelyezése 's ezek által oda törekvés, hogy az írói világban oly igen szükséges vélemény szabadság, méltányosság, köz érdek és a' hazai igazság' országa visszanyeressenek. Illy tövises vállalat' szükséges következményei eleve tudva voltak a' szerkesztőség előtt; de a' czélunk nemessége 's az egésze szükségképp háramlandó hasznos következtetések minden ebbeli aggodalmat legyőzték.

SZÁZADUNK.

101. szám.

Első esztendői folyamata. 1838.

December 31.

Tudtuk jól, hogy az uszupált literatiori trónt épen olly nehezen hagyja el a' bitórló, mint ha törvényesen jutott volna hírtobába; de egy fellétőlünkben mégis csakugyan csatlakoztunk. Azt hitük t. i., hogy a' magát érintettnék érő felekezet megtámasztását az ész' és indító okok' fegyverével eszközözendő; de ők, a' fegyvernemet teljesen elmellőzvé, a' leggyengébb és megvetendőbb hadszerhez, a' személyességekhez nyultak, olly durván 's ügyetlenül élvén vele, hogy, az ez által okozott köz botránkozáson kívül, minden művelt előtti ügyöket vesztettnék nyilatkoztaták, az ellenfélnek pedig annyit használtak, mennyit csak általában egy ügyetlen ellenség használhat. Nem akarok e' szennye' ismételtésével undorodást gerjeszteni; csak azt jegyzem meg: ha igaz az, hogy „csak az abszolte rossz, mi maga magával ellenzik“, ugy az érintett barozolás a' legrosszabbnak mondathatik. Ugyanis Csató Palt eleve csak lelketlen bábnak keresztelek, melly akaratlanul, sőt akarátja ellen írja, mit én parancsolok neki; 's nyomban az illy megvetendő báb' személyével hónapokon által veszdődvén, végre kinyilatkoztatják, hogy míg ő kereszteni a' szemlét, nem leendő heke a' literatúrai világban. 'S mindezek kinek mondatnak? Ugyanazon Csatónak, kiről hangosan hirdeté: „Csató nincs többé!“ 's így ők a' halottal veszdőttek és veszdőttek *). Kár, hogy Csató ur is a' bár rendkívüli durvaságu személyességek által néha szinte ki hagyá magát a' mérséklet' téréből ragadtatni, mit én ugyan akkor sem javaltam, de mi iránt előbb soha sem kívántam szót tenni, hogy a' Szemlének minden befolyásom nélküli szerkesztését ez által is bebizonyítam. A' faragatlanságnak ama' hősei közt mégis kevésbbé megvetendők azok, kik személyességeket ön nevök alatt a' publicum' méltó megvetésének átadták, mint azok, kik az alarcz' paizsa alá rejték el szolgáló lelkeket, 's kikre egy német lapnak e' szavai illenek: „Von allen Lumpen ist der der verächtlichste, der mich unter dem Mantel der Anonymität mit Koth bewirft.“ Az izleles közönségnek, melly e' mocskokra már rég ráunt, megnyugtatósan ígérjük, hogy jövődőre illy személyességek belü szerint ugatásnak fognak vételni, 's csak a' tárgyra felelet adni. — Különb Csató urnak azon buzgó fúradzásaért, mellyel a' magyar hirlapok' belü szemléjét Hírnökünkben a' jövő évben is folytatni 's abban, mint eddig, a' magyar hirlapokban előforduló minden nevezetes 's közérdeklő tárgyat részint okoskodva, részint pusztán ismertelve kiemelni ígérkezett, valamint e' lapok' kiadója itt köszönetet mond, ugy az érdemes olvasó közönség kétségkívül egész közhasznosságában fogja azt méltányolni. Az izlelenségek lassankint el fognak enyészni, de a' haszon mind az olvasókra mind a' literatúrára nézve megmaradni.

*) Még azon gyermekek fegyverhen is nyultak, hogy a' „Századunk“ ezimét is megsemmisítették 's azt „Órosz-Századnak“ neveztek 's az Athenaeumban folyást sevezik. Elmellőzvé azon kérdést: vajjon ezek-e egy hirlapnak azon ezimét, mellyel az Ő Felsége' kiváltsága mellett visel, önkényesen megsemmisíteni? még csak azt kérdem: mit mondhatna most az Athenaeum' szerkesztője, ha valaki, kinek e' lap' iránya vagy tudományossága minem inyére, azt egy pár belü megvillosztatásával folyvást csak „Athenaeum“-nak, szerkesztőt pedig „Athenaeum' szerkesztőnek“ nevezné?

A' *Hirnők* és *Századunk* irányát már annyira helyeslette a' nagy, művelt, alkotmányyszerű közönség, hogy annak tisztasága iránt többé kétség nem támadhat. Legyen csak még szabad, e' helyült lapjaink' némelly főcikkelyeire visszatekintünk.

Értetlen hagyván a' külső politicának kezelését, mellyel még szigorubb kívánatoknak is megfelelni reménylünk, méltó hálával kell említenünk E*** eszmélkedéseit, mellyek az egész *Hirnőkön* keresztültündöklének, a' napi politicának legnevezeteseb eseményire terjeszkedvén 's azokról oly mély belátással, oly kiterjedt tudományossággal okoskodván, hogy e' cikkelyek bármelly europai hírű lapnak is díszére valnának. 'S ha megfontoljuk, hogy ezen eszmék kivétel nélkül hazánkra alkalmaztathatók, hogy épen ezen alkalmaztatás főbb céljok, hogy végre csak rendkívüli gyengédség és szerénység bírta a' nemes eszmélőt illy modor' választására, valamint neve' elhallgatására: ugy talán csak a' közvélemény' tolmácsai vagynak, midőn állítjuk, hogy az egész nemzet meglelégedéssel veszi e' minden tekintetben tiszteletre méltó főhenosunk' munkálódásait.

Ha pedig a' tavalyi *Hirnők* alosztályát (fenülleten) 's a' *Századunk* ezévi folyamatját végig tekintjük: mily gazdag tárat leljük itt az alapos, tanulságos és közhasznú értekezéseknek. Publicisticai fő kérdések' fejtegetése, nemzeti 's mezei gazdaság, kül és belföldi kereskedés, új talalmányok, közhasznú intézetek, magyar színház, vasutak, gőzerőművek, hidak, gyarak, honi nyelv és literatura, szóval minden, mi hazánkra nézve érdekes, hasznos és tanulságos, értekezés, vitatás és ellenvitatás alá kerül; ugy hogy állandó emlékeül szolgálhatnak korunk' szellemi törekvéseinek. E' tárgyak' sokasága nem engedi itt a' részletes felszámolást, mellyet ugyis az e' számunkhoz csatolt *Foglalat* némileg előterjeszt, a' főcikkelyek' néhányait mindazáltal érintés nélkül nem hagyhatjuk. Mint honi viszonyaink' remek festészétszemléljük itt — *mó* — urat, ki „A' gazdag magyarok — Korunk — Némi csodálkozások — Nosce te ipsum — Egy alom“ — értekezéseiben szintannyi ember- 's tárgyisméretet, mint éles és szelíd bírálótehetséget tanúsíta, 's az ellene 's mellette felhozott észrevételekre 's válaszokra szintolly őszintén mint bátran 's illendően felelt. — Mellette P. F. „Némelly honi tárgyokról“ című többrendű értekezéseiben leginkább honi műiparunk' emelését sürgeti 's egyetértésre hív fel. — Egyes tárgyakról okoskodások közt méltó figyelmet gerjesztének 's állandó becsre tarthatnak számot: „Egyenlőség — Közlekedés — Nemzeti jóllét — Felekezetek — Korszellem — Időszaki választás — Népinevelés.“ — Ezen és számos más köztárgyak alaposan meghányattak és vitákra adának alkalmat. „Árpád' násznagysága“ 's „Árpád' ébredése 1838.“ költői szépségök mellett leczkéül szolgálhatnak némellyeknek. — A' szeszélyes *Csaplovics* a' „Sajtó- és szólásszabadság — Természetjog — Dicsvágy — Állatok — Philosophia — Jurista — és Philosophiai leczkék“ — című értekezéseiben némelly paradoxonok mellett annyi igazat és esszest mondott, de előadásaiiba annyi dévajtságot rejtett, hogy némelly jó szándékú de gyenge felfogású jámborok a' törbe menvén 's a' czáfolatra nem valót czáfolni törekvén, az ügyes régi polemicus által csak könnyen 's mintegy mellékesen lekoppasztattak, a' művelt közönség' nem csekély mulattatására. Megkülönböztető azonban e' megtámadóktól Cs. ur a' széles tudományú 's nemes törekvésű *Rumy* Károlyt, ki lapjainkat nem kevés érdekes közléseivel gazdagította, mellette pedig több harczot kivívni kénytelenítették. Mint ritka csillagok ragyognak a' *Hirnők* és *Századunk* éghajlatán a' langeszű N. urnak humoristicai közlései: „Cigarok — Boldog új esztendőt kívánok — Tetemes fontosságú közlés“ — mellyeknek rejtettebb értelme csak az olvasók' szí-

ne előtt nyilatkozott, 's mellyek sokaktól csak könnyű bohózatokul tekintettek. De felfogta valódi értelmöket a' „Majus' első napja“ írója. — A' hely' szüke nem engedi, hogy a' többi számos, szinte érdekes dolgozatokat különösen megemlítsük, tudván egyébiránt, hogy azok olly hamar nem jutandnak a' feledékenység' örvényébe. Fogadják el a' nemeslelkű férjsiak mély hálánknak buzgó 's köz kifejezését. Ezen általános vonalok után talán menthető büszke önértzésünk, mellyel kérdezni bátorkodunk: illy férjsiak' összemunkálása kétséget enged e a' nemzet' megelégedésében? illy értekezések' tára megérdemli e „Századunk“ nevét? 's épen e kérdések' kedvező feloldása reménylteni velünk, hogy a' kezdetben lévő, de olly erős talpkövrön nyugvó vállalat hatalmasan menend az előhaladás' dicső pályáján.

Midőn a' jelen ikerlapok' munkalódásairól e' rövid számadást a' tisztelt közönség' elébe terjesztenék, annak jóváhagyásával, melly minden iparkodásaink' legszentebb célja leendő, eleve kecsegtetjük magunkat 's arra méltók lenni szüntelen iparkodandunk, keveset gondolván a' már érintett párt' ellenségeskedésével 's rágalmaival. E' diszes frigy' hatalma, rövid élet után, márig eltemetett, nálunk szintugy mint a' külföldön, 's büszke hangja elnémult. Még csak néhány éve, hogy honunk' feldulói a' külföld' példájára utaltak 's annak utánzását ajánlottak. De hiába mutat most a' magyar izgató Német-, Francia- vagy Angolországra (a' spanyol példa pedig aligha akadna követőkre), hol jelenleg a' nemzet már raunt az önző armányokra, a' hazafiság' alárczára 's a' népharáság' czífra köpönyegére; elhagyta már e' pártot az elamítva volt de észretért becsületesek' számtalan sokasága, 's csak a' polgári társaság' anyagi 's erkölcsi salakja maradt hátra, hatalom és becsület nélkül emészten magat titkos, de annál forróbb mérgében.

Igy tehát jövődöre is, mint eddig, jelszava leendő a' *Híraőknek és Századunknak: Trón, olár, törvényes szabadság*, meggondolt, lépcsőnkinti, a' honi statusjogra, nemzeti characterre 's a' magyar történetre alapított *előhaladás*. — 'S mig híven követendi e' szent szabályt, batran folytathatja diszes, habár gyakran tövises pályáját. *A' szerkeszt.*

V á l a s z

az Athenaeum' és Figyelmező' szerkesztőségének visszaigazítására *).

Mínthogy a' szerkesztőség visszaigazításában nem annyira önmagát mentegeli, mint a' recensent és vele együttértőket újabb vádakkal terheli: szoros tisztjében áll a' rec.-nek válaszolni.

A' szerkesztőség mentegetésül a' következőket hozza fel: „Eretnekítetésünkre alkalmul szolgált egy, Athenaeumunk' 24-d. számában közlött cikkely (Falusi pap' órája **), egy ártatlan historiai anecdot, mellyben sem azon elfogulatlanul vallásos férfit nem botránozt meg, kit a' felsőség ellenőrül rendelt e' lapok felett, sem olvasóink közül egy is, világos fővel 's gyanútól tiszta szívvel bíró“; és továbbá: „Meg kell vallanunk, hogy valaminat akkor, midőn felvettük, ugy most sem tudjuk benne feltalálni azon „hitet gúnyoló armányos célzatot,“ mellyet benne vadló látni nem annyira gondol, mint akar.“ — Bocsánat, kedves szerkesztőség! hogy bár örömmel hinne a' rec. e' jákóbiszózatnak, de mivel önmagából ezen mentegetésből kibujnak az észani körmők, hitelt mégsem adhat nyilatkozásának; mert mindennek

*) Lásd a' Figyelme. 1838. éy. 49. sz. 854 szel.

**) Lásd Athen. 1838. II. fél év. 24. sz. 388. szel. és Századunk' 86ik szám.